

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TARBIYACHINING KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Ahunbabayeva Shaxnoza Shuxratovna

Jizzax davlat pedagogika universiteti Sirtqi bo'lim "Maktabgacha va boshlang'ich yo'nalishlarida masofaviy ta'lim" kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachining kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish haqida fikrlar bildirilgan. O'qituvchining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda kasbiy faoliyati, psixologik pozitsiyasi haqida fikrlar bildirilgan

Kalit so'zlar: tarbiyachi, kommunikativ kompetensiya, pedagogik faoliyat, texnologiya, psixologik pozitsiya, adekvat

KIRISH

Hozirda ta'lim jarayoni oldiga qo'yilgan asosiy buyurtma jamiyatga raqobatbardosh mutaxassisni yetishtirib berishdan iborat. Tadqiqotlar natijalariga ko'ra, ko'pchilik ish beruvchilar mustaqil o'qib o'rganish, zarur hollarda tezkor va samarali qaror qabul qilish, o'z faoliyatini doimiy tahlil qilish (refleksiya) ko'nikmalariga ega bo'lgan xodim bilan shartnoma tuzishni ma'qul ko'radilar. Shuning uchun ham tarbiyachi avvalo, bilimli bo'lishi, o'zi yashab turgan ulkan hayotini bilishi, tabiat va jamiyatning qonuniyatlarini tushunishi, ijtimoiy faol bo'lishi, umumiy va maktabgacha tarbiya pedagogikasini, bolalar ruhiyati va fiziologiyasini egallashi va bolalarning yosh xususiyatlarini bilishi kerak. Shuningdek, pedagogik tarbiyachining hodisalarni tahlil qilishga ilmiy nuqtai nazardan yondashuvi bolani har tomonlama rivojlantirish muvaffaqiyatini amalga oshirishga imkon beradi. Buning uchun o'sib kelayotgan yosh avlodni bilimlar bilan qurollantirish milliy qadriyatlarimiz, ma'naviyatimizni tiklash jahon madaniyati, milliy madaniyatimiz durdonalari bilan tanishtirish, ularni jismoniy sog'lom ma'naviy yetuk qilib tarbiyalashdek vazifalar qo'yildi. Buning uchun har bir tarbiyachi o'zini talab va nazorat qila bilishi davlatimiz maktabgacha ta'lim tashkilotlari oldiga qo'yg'an talablarni amalga oshirishning garovidir. Bunga quyidagilar kiradi:

- Bolaning sog'lig'ini saqlash va mustahkamlash.
- Aqliy qobiliyatini o'stirish.
- Milliy qadriyatimiz va ma'naviyatimizning g'oyaviy-aqliy tamoyillariga mos keluvchi e'tiqod va qarashlarini tarkib toptirish.
- Ona vatanga muhabbatini, ijtimoiy faollikni shakllantirish. Yosh avlodda o'rtoqlik, do'stlik hissini halollik va mehnatsevarlikni tarkib toptirish

Kommunikativ kompetensiya - bu umumiy madaniyatni va uning kasbiy faoliyatdagi o'ziga xos ko'rinishlarini sintez qiladigan yaxlit sifatdir.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti o'qituvchisining muhim xususiyati sifatida kommunikativ kompetensiyaning ahamiyati bugungi kunda normativ, ilmiy, nazariy va uslubiy darajada e'lon qilingan. Shu bilan birga, pedagogik faoliyat tahlili shuni ko'rsatadiki, barcha o'qituvchilar kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning zarur darajasiga

mos kelmaydi. Bu maktabgacha ta'lim muassasalari pedagoglarini ushbu yo'nalishda psixologik tayyorlash va qayta tayyorlashni takomillashtirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar tizimini yaratish vazifasini qo'ymoqda.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining tarbiyachisining kasbiy kompetensiyasini shakllantirish - bu kasbiy, shuningdek, umumiy insoniy munosabatlarning kombinatsiyasidir, buning natijasida nafaqat o'quv jarayonini samarali boshqarish, balki vazifalarni bajarish jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni muvaffaqiyatli hal qilish mumkin bo'ladi. Bu, shubhasiz, kasbiy pedagogik kompetensiyani takomillashtirish va pedagogik qobiliyatlarni rivojlantirishga ta'sir qiladi. Ta'limni rivojlantirishning ushbu bosqichida kompetensiyaga asoslangan yondashuv maktabgacha tarbiyachilar faoliyatida yetakchi yo'nalish hisoblanadi. Ushbu maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilar kasbiy kompetensiyasi - bu maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarning malaka vazifalarini aniq bajarish uchun zarur bo'lgan tajriba, bilim ko'nikmalari, texnika va usullarni o'zlashtirish. Maktabgacha tarbiyachining kasbiy kompetensiyasi bu kompetensiyalar majmuasidir: uslubiy, psixologik va pedagogik, kommunikativ, tadqiqot, taqdimot, AKT kompetensiya, hissiy kompetensiya. Kasbiy vakolatlarni takomillashtirish va rivojlantirish yo'lida yosh maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi quyidagi bosqichlardan o'tishi kerak:

Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachining kasbiy vakolatlarini rivojlantirish

Uslubiy birlashmalarda, ijodiy guruhlarda ishlash

Tadqiqot faoliyati

Innovatsion faoliyat, yangi pedagogik texnologiyalarni rivojlantirish

Pedagogik tanlovlarda, ilmiy-amaliy konferensiyalarda faol ishtirok etish

Ilg'or ish tajribani ommalashtirish

Maktabgacha ta'lim tashkilotidagi o'qituvchining ishi sezgi, ilhom, topqirlik va zukkolik bilan ajralib turadigan faoliyat sifatida tavsiflanadi. Pedagogning ijodiy faoliyati shablon bo'yicha amalga oshirilmaydi, chunki uning ajralmas tarkibiy qismlari o'ziga xoslik, klishe'lardan voz kechish, ajablanish, vaziyatga qarab intuitiv harakat qilish qobiliyatidir. Hozirgi vaqtda nafaqat tarbiyachi, balki pedagog-tadqiqotchi, pedagog - psixolog, pedagog - texnolog talabga ega, shuning uchun maktabgacha tarbiyachining kasbiy kompetensiyasining asosiy tarkibiy qismlaridan biri uning o'zini o'zi boshqarish qobiliyatidir. tarbiyalash. O'z-o'zini tarbiyalash

- bu o'z-o'zini ixtiyoriy va axloqiy takomillashtirishni nazarda tutadigan, lekin ularni o'z maqsadi sifatida belgilamaydigan aqliy va mafkuraviy o'z-o'zini tarbiyalash tizimi. O'z-o'zini tarbiyalashda pedagogning ijodkorligi, motivatsiyasi, maqsadliligi va boshqa shaxsiy fazilatlarini muhim o'rin tutadi.

O'qituvchining o'z-o'zini tarbiyalashi uning kasbiy faoliyatining zaruriy shartidir. Jamiyat doimo pedagog va o'qituvchi oldiga eng yuqori talablarni qo'ygan. Boshqalarga o'rgatish uchun siz hammadan ko'proq bilishingiz kerak. O'z-o'zini tarbiyalash - bu shaxsning o'zi tomonidan boshqariladigan maqsadli kognitiv faoliyat; fan, texnika, madaniyat va hokazoning har qanday sohasida tizimli bilimlarni egallash. O'z-o'zini tarbiyalash jarayoni bu quyidagi faoliyatdir:

- ixtiyoriy ravishda amalga oshiriladi;

- ongli ravishda amalga oshiriladi;
- shaxsning o'zi tomonidan rejalashtiriladi, boshqariladi va nazorat qilinadi.

O'qituvchining o'z-o'zini tarbiyalash sohasidagi faoliyati quyidagilarni o'z ichiga olishi kerak: o'qitishning yangi pedagogik texnologiyalari, shakllari, usullari va usullarini o'rganish va joriy etish; hamkasblarning darslarida qatnashish, pedagogik tajriba almashishda ishtirok etish; o'z kasbiy faoliyatini o'z-o'zini tahlil qilishda; klassik va zamonaviy psixologiya va pedagogika sohasidagi bilimlarini oshirish; zamonaviy iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayot voqealarini o'rganishda; ularning bilim darajasi, huquqiy va umumiy madaniyatini oshirishda.

O'qituvchining kommunikativ kompetentsiyasini tashkil etuvchi ko'nikmalar majmuasi kommunikativ vaziyatni tahlil qilish va baholash, maqsad qo'yish, rejani amalga oshirish va uni tuzatish vositalarini tanlash va ishlatish, natijaning samaradorligini baholash ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. to'liq huquqli kommunikativ akti ishlab chiqarish uchun; vaziyatga adekvat aloqa strategiyalarini tanlash qobiliyati, odamlarning jinsi va yoshi, ijtimoiy-madaniy, maqom xususiyatlarini hisobga olgan holda aloqa o'rnatish qobiliyati, vaziyatning o'zgarishiga faol javob berish qobiliyati, aloqani hisobga olgan holda qayta qurish. sherikning hissiy kayfiyatidagi o'zgarishlar, suhbatni o'tkazish, muhokama qilish, kelishuvlarga erishish, muloqot psixoterapiyasini o'tkazish uchun so'zdan foydalanish, muloqot nizolarini tahlil qilish.

O'qituvchining samarali kasbiy faoliyati uchun adekvat kommunikativ kompetentsiya darajasi quyidagi qobiliyatlardan iborat: muloqot qilish uchun kommunikativ vaziyatning ijtimoiy-psixologik prognozini berish; kommunikativ vaziyatning o'ziga xosligidan kelib chiqib, muloqot jarayonini dasturlash; muloqot jarayonlarini ijtimoiy-psixologik boshqarishni amalga oshirish; turli xil psixologik masofalarda aloqa o'rnatish; psixologik pozitsiyalarni o'zgartirishda moslashuvchanlik va adekvatlik. E.A. Klimov o'qituvchining kommunikativ kompetentsiyasining asosiy xususiyatlarini aniqladi:

- rahbarlik, o'rgatish, tarbiyalash qobiliyati;
- tinglash va tinglash qobiliyati;
- keng dunyoqarash;
- nutq (kommunikativ) madaniyati;
- ongning ma'naviy yo'naltirilganligi, insonning his-tuyg'ulari, ongi va xarakterining namoyon bo'lishini kuzatish, uning xatti-harakati, uning ichki dunyosini aqliy ifodalash, modellashtirish, unga o'zini yoki boshqasini bog'lamaqlik qobiliyati yoki qobiliyati;
- inson har doim yaxshiroq bo'lishi mumkinligiga ishonchga asoslangan shaxsga dizayn yondashuvi;
- empatiya;
- kuzatish;
- nostandart vaziyatlarni hal qilish qobiliyati;
- o'z-o'zini tartibga solishning yuqori darajasi.

O'qituvchining kasbiy muloqot qobiliyatlari va qobiliyatlari quyidagilardan iborat:

faol tinglash, fikr-mulohazalarni shakllantirish, xatti-harakatlarni tavsiflash, odamlarni o'ziga jalb qilish qobiliyati; mijozni masofada ushlab turish va hissiy yaqinlashuvdan qochish qobiliyati;

mahorat sifatida empatiya;

mijozning xulq-atvoridagi o'zgarishlarga hissa qo'shadigan strategiyalardan foydalanish qobiliyati, berilgan obyektlar va hodisalarga diqqatni jamlash, ularni obyektiv, adekvat aks ettirish qobiliyati.

O'qituvchining muhim kommunikativ fazilatlari qatoriga quyidagilar kiradi: odamlar bilan muloqot qilish tendensiyasi, xushmuomalalik, nizolarni samarali hal qilish qobiliyati, og'zaki va og'zaki bo'lmagan aloqa vositalarida ravonlik, qulaylik, mantiqiy va aniq nutq, xushmuomalalik, hazil tuyg'usi va boshqalar.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda kommunikativ kompetensiya o'qituvchining kasbiy kompetensiyasining asosiy tarkibiy qismidir. U quyidagilarni o'z ichiga oladi: nutqni rivojlantirishning yuqori darajasi, bu odamning muloqot jarayonida ma'lumotni erkin idrok etish va uzatish imkonini beradi; faol tinglash qobiliyatlari, fikr-mulohazalarni shakllantirish; og'zaki bo'lmagan muloqot tilini tushunish; suhbatdoshni shaxs sifatida to'g'ri baholash va ushbu baholashga qarab o'z muloqot strategiyasini tanlash qobiliyati; vaziyatga adekvat munosabatda bo'lish va o'z kommunikativ maqsadlariga erishish uchun uning o'ziga xos xususiyatlaridan foydalanish, suhbatdoshda o'z shaxsiyatini ijobiy his qilish qobiliyatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Бердиева Х.М. Развитие профессиональных коммуникативных навыков педагогов в сфере образования.

2. Qo'jaspurova G.M.: "O'qituvchining kasbiy o'zini o'zi tarbiyalash madaniyati" M.

3. Okon V.I. "O'z-o'zini tarbiyalash jarayoni" // Umumiy didaktikaga kirish // M., s. 164-178

4. Xoxlova O.A. O'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish // Maktabgacha ta'lim katta tarbiyachisining qo'llanmasi. 3-son.

5. Mayer A.A. Maktabgacha ta'lim o'qituvchisining kasbiy malakasi modeli / A.A. Mayer // Pedagogik menejment asoslari. 1-son.

6. Doniyorov, A., & Karimov, N. (2020). An incomparable book of a great scholar. Bulletin Social-Economic and Humanitarian Research, (8), 63-71.

7. Omonov, Q., & Karimov, N. (2020). Importance Of Ancestral Heritage. The American Journal of Social Science and Education Innovations, 2(09), 196-202.

8. Ziyamukhamedov, J. (2022). PU Sungling's Creative Legacy as a Classic Example of Medieval Chinese Literature. International Journal of Early Childhood Special Education, 14(1).